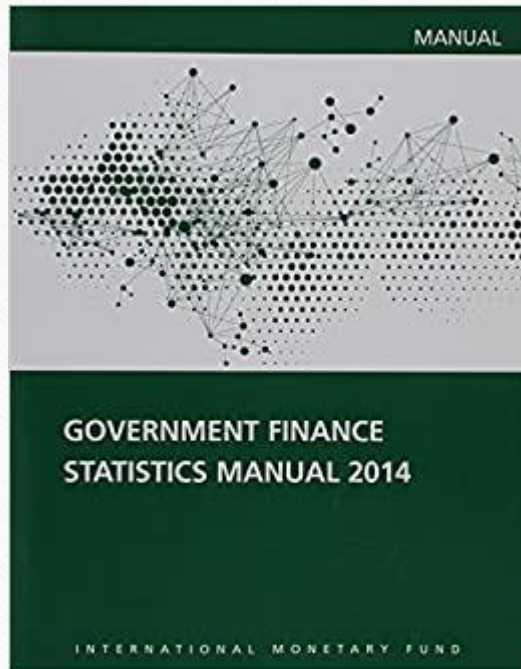

Statistika državnih finansija

Prof.dr Maja Baćović

28.11.2022.

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/gfs.htm>

GFS – Government Finance Statistics

- Specijalizovani makroekonomski statistički sistem (sistem GFSa), koji je dizajniran kao podrška fiskalnoj analizi.
- Primarna svrha je da omogući sveobuhvatan konceptualan i računovodstveni okvir primjeren analizi i evaluaciji mjera fiskalne politike, posebno performansi opšteg državnog sektora i šireg javnog sektora neke zemlje.
- Ukratko, opšti državni sektor se sastoji od subjekata koji primjenjuju mere javne politike kroz obezbjeđivanje prvobitno netržišnih usluga i redistribucije dohotka i bogatsva, sa obijema aktivnostima podržanim uglavnom kroz obavezno oporezivanje drugih sektora.
- Javni sektor se sastoji od opšteg državnog sektora i državno-kontrolisanih subjekata, poznatijih kao javna preduzeća čija primarna aktivnost je uključivanje u komercijalne aktivnosti.

Opšti državni sektor

- Sektor države ili državnih organa sastoji se iz tri grupe institucionalnih jedinica:
 - Jedinice centralne, republičke i lokalne uprave;
 - Fondovi socijalnog osiguranja;
 - Netržišno orjentisane neprofitne organizacije koje kontrolišu i finansiraju državni organi.
- Sektor države ne uključuje javne korporacije, kao ni quazi-korporacije koje su u vlasništvu državnih organa. Nasuprot tome, nekorporisane državne jedinice koje nemaju status quazi-korporacije pripadaju sektoru države i državnih organa.

Sektor države i državnih organa

- Državni organi su pravni subjekti koji su uspostavljeni političkim procesom i koji imaju zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast nad svim ostalim institucionalnim jedinicama na precizno utvrđenoj teritoriji. Posmatrani kao institucionalne jedinice, uloga državnih organa je obezbjeđivanje određenih proizvoda i pružanje određenih usluga čitavom društvu, i prikupljanje poreza i drugih dažbina od ostalih institucionalnih jedinica, čime se finansira aktivnost jedinica koje pripadaju ovom sektoru; kao i redistribucija bogatstva u formi transfera.
- Generalno, državni organi:
 - Su ovlašćeni da prikupljaju poreze i ostale dažbine čime formiraju fondove za finansiranje svojih aktivnosti. Pored poreza, državni organi formiraju fondove i iz drugih izvora (transferi stranih vlada, krediti i sl.)
 - Obavljaju tri grupe aktivnosti koje su u funkciji zadovoljenja potreba ostalih institucionalnih jedinica, i to:
 - Kolektivne usluge (javna administracija, odbrana, javno zdravstvo, školstvo,..) koje, usled nedostatka tržišnosti, moraju biti obezbijedjene od strane državnih organa;
 - Obezbjedjivanje besplatnih usluga drugim institucionalnim jedinicama, ili po cijenama koje nisu ekonomski relevantne;
 - Redistribucija dohotka putem transfera, najčešće usmjerenih ka domaćinstvima.
- U jednoj državi može postojati više odvojenih državnih organa, koji pripadaju različitim nivoima organizovanja vlasti - centralnom, republičkom ili lokalnom nivou. Pored ovih, fondovi socijalnog osiguranja takodje pripadaju sektoru države i državnih organa.

Proizvodnja u okviru sektora države

- Državni organi mogu posjedovati nekorporisana preduzeća koja se bave proizvodnjom proizvoda i pružanjem usluga. Odluka da se državni organi bave proizvodnjom radije nego da te proizvode kupuju obično je stvar političke odluke i političkog izbora. Državni organi nisu obavezni da sami proizvode proizvode i usluge koje nude ostalim individualnim jedinicama besplatno ili uz nerelevantnu ekonomsku cijenu. Oni su obavezni samo da finansiraju takve projekte i poduhvate. Ipak, državni organi su veoma često uključeni u proces proizvodnje, iz, kao što je ranije navedeno, političkih razloga.
- Državni organi takodje mogu intervenisati u sferi proizvodnje. Oni to mogu uraditi na nekoliko načina:
 - Osnivanjem javne korporacije koja će upravljati ekonomskom politikom, npr. u dijelu cijena i investicija;
 - Formiranjem neprofitnih organizacija;
 - Samostalnom proizvodnjom proizvoda i usluga.
- Ukoliko se državni organ, ili tijelo osnovano od strane države bavi proizvodnjom namijenjenoj tržištu, onda:
 - Prodaje proizvode po ekonomski relevantnim cijenama;
 - Funkcioniše na sličan način kao i preduzeće;
 - Sastavlja kompletan set računovodstvenih izvještaja.

Fondovi socijalnog osiguranja

- Fondovi socijalnog osiguranja predstavljaju poseban tip institucionalnih jedinica koje mogu biti osnovane na različitim nivoima organizovanja vlasti - centralnom, republičkom i lokalnom.
- Cilj rada fondova socijalnog osiguranja je pružanje socijalnih davanja onim članovima društva, grupama pojedinica ili izdržavanim licima od strane zaposlenih radnika, kojima je ta pomoć predviđena u skladu sa Zakonom.
- Šeme socijalnog osiguranja obuhvataju razne tipove dotacija. Fondovi se uglavnom formiraju prikupljanjem doprinosa koji su zaposleni ili poslodavci dužni da uplaćuju.

Porezi na proizvodnju i uvoz

- Porezi su obavezna, nepovratna plaćanja, u novcu ili naturi, usmjerena od strane institucionalnih jedinica ka sektoru države i državnih organa. Oni se označavaju kao nepovratni jer državni organi eksplicitno ne obećavaju ništa za uzvrat institucionalnim jedinicima koje su platile porez.
- Porezi na proizvodnju i uvoz sastoje se od:
 - Poreza na proizvodnju plaćenih na proizvode i usluge nakon završetka proizvodnog procesa, procesa distribucije i prodaje roba od strane proizvođača; oni uključuju poreze na uvoz koji se plaćaju kada robe uđu na rezidentnu teritoriju. Kada se vrijednost proizvodnje utvrđuje na osnovu osnovnih cijena, vrijednost poreza na domaću proizvodnju ne ulazi u račune SNA.
 - + Ostali porezi na proizvodnju koji se uglavnom sastoje od poreza na upotrebu vlastitog zemljišta, zgrada i ostale imovine u proizvodne svrhe, kao i poreza plaćenih na osnovu zarada zaposlenih.
- Na nivou preduzeća porezi na proizvodnju se evidentiraju van dodajne vrijednosti, kao trošak proizvodnje.

Subvencije

- Subvencije su tekuća nepovratna plaćanja koja državni organi upućuju preduzećima u cilju podrške proizvodnim aktivnostima kojima se preduzeća bave. Subvencije mogu primati rezidentni proizvođači ili uvoznici. Subvencije utiču na nivo proizvodnje preduzeća i na cijene po kojima preduzeća plasiraju proizvode.
- Subvencije se ne plaćaju finalnim potrošačima a tekući transferi koje državni organi upućuju domaćinstvima nemaju tretman subvencija već socijalnim davanja. Takođe, subvencije ne uključuje dotacije koje državni organi upućuju preduzećima sa ciljem formiranja fiksnog kapitala.

Doprinosi koje plaćaju poslodavci za račun svojih zaposlenih

- Sastoje se iz svih doprinosa koje poslodavci plaćaju za račun svojih zaposlenih bilo kojoj šemi socijalnog, penzijskog ili drugih vidova osiguranja.
- Vrijednost ovih doprinosa evidentira se kao dio zarade zaposlenih radnika.
- Ova plaćanja se evidentiraju kao tekući transferi upućeni sektoru državnih organa ili nekoj drugoj institucionalnoj jedinici.
- Iako se ove transakcije evidentiraju kao tekući transferi, suštinski za poslodavca one nemaju karakter transfera, jer, sa jedne strane oduzimaju se od ukupnih poreskih obaveza koje poslodavac ima, a sa druge strane, učestvuju u ukupnim nadoknadama zaposlenim radnicima.
- Kad je riječ o doprinosima koje plaćaju poslodavci važno je razdvojiti one koji su obavezni zakonski i one koji to nisu.

Doprinosi koje plaćaju zaposleni

- Sastoje se iz doprinosa socijalnog osiguranja koje plaćaju zaposleni radnici nekoj šemi socijalnog osiguranja ili penzionom fondu.
- Sastoje se od doprinosa koji se uplaćuju redovno, u određenim vremenskim intervalima i onih koji se uplaćuju po osnovu sticanja prihoda od vlasništva u šemi privatnog osiguranja.
- U privatnim šemama osiguranja vlasnici polisa njihovom kupovinom postaju vlasnici proporcionalnog dijela rezervi fonda na osnovu koga stiču vlasnički dohodak koji se onda pretvara u nove polise i doprinose.

Socijalna primanja

- Postoje dvije vrste socijalnih primanja, i to:
 - Prihodi socijalnih osiguranika po osnovu doprinosa koji su plašeni šemama socijalnog osiguranja
 - Prianja u vidu socijalne pomoći
- Socijalni prihodi mogu biti u novcu i u naturi.

Klasifikacija prihoda

Tabela 5.1: Klasifikacija prihoda [↕](#)

1	Prihod	12	Socijalni doprinosi [GFS]
11	Porezi	121	Doprinosi socijalnog osiguranja
111	Porezi na dohodak, dobit i kapitalnu dobit	1211	Doprinosi zaposlenih
1111	Naplativi od pojedinca	1212	Doprinosi poslodavaca
1112	Naplativi od korporacija i ostalih preduzeća	1213	Doprinosi samozaposlenih ili nezaposlenih
1113	Neraspoređeni	1214	Neraspoređeni doprinosi
112	Porezi na zaposlene i radnu snagu	122	Ostali socijalni doprinosi
113	Porezi na imovinu	1221	Doprinosi zaposlenih
1131	Periodični porezi na nepokretna dobra	1222	Doprinosi poslodavaca
1132	Periodični porezi na neto bogatstvo	1223	Obračunati doprinosi
1133	Porezi na imovinu, nasljedstvo i poklone	13	Donacije
1134	Porezi na finansijske i kapitalne transakcije	131	Od stranih država
1135	Ostali neperiodični porezi na imovinu	1311	Tekuće
1136	Ostali periodični porezi na imovinu	1312	Kapitalne
114	Porezi na dobra i usluge	132	Od međunarodnih organizacija
1141	Opšti porezi na dobra i usluge	1321	Tekuće
11411	Porezi na dodatu vrednost	1322	Kapitalne
11412	Porezi na promet	133	Od ostalih opštih državnih jedinica
11413	Porezi na poslovni promet i ostali opšti porezi na dobra i usluge	1331	Tekuće
1142	Akize	1332	Kapitalne
1143	Dobiti fiskalnih monopola	14	Ostali prihodi
1144	Porezi na posebne usluge	141	Prihod na imovinu [GFS]
1145	Porezi na upotrebu dobara i na dozvolu korišćenja dobara ili vršenja aktivnosti	1411	Kamata [GFS]
11451	Porezi na motorna vozila	1412	Dividende
11452	Ostali porezi na upotrebu dobara i na dozvolu korišćenja dobara ili vršenja aktivnosti	1413	Povlačenje iz prihoda kvazi-preduzeća
1146	Ostali porezi na dobra i usluge	1414	Prihod od imovine pripisan nosiocu polise osiguranja
115	Porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije	1415	Rente
1151	Carina i ostale uvozne carinske dažbine	142	Prodaje dobara i usluga
1152	Porezi na izvoz	1421	Prodaje vršene od strane tržišnih ustanova
1153	Dobiti izvoznih ili uvoznih monopola	1422	Administrativne takse
1154	Dobiti iz trgovine deviznim sredstvima	1423	Nepredviđene prodaje koje vrše netržišne ustanove
1155	Porezi iz trgovine deviznim sredstvima	1424	Obračunate prodaje dobara i usluga
1156	Ostali porezi na međunarodnu trgovinu i transakcije	143	Novčane kazne, kazne i gubici
116	Ostali porezi	144	Dobrovoljni transferi osim donacija
1161	Naplativi isključivo od poslovanja	1441	Tekući
1162	Naplativi od drugih osim od poslovanja ili neidentifikovani	1442	Kapitalni
		145	Razni i neidentifikovani prihodi

Ekonomska klasifikacija troškova

- Nadoknade zaposlenima
- Robe i usluge
- Potrošnja osnovnog kapitala
- Kamata
- Subvencije
- Donacije
- Socijalna pomoć
- Ostali troškovi

Tabela 6.1: Ekonomska klasifikacija troškova [🔗](#)

2	Trošak
21	Nadoknada zaposlenima [GFS]
211	Lični dohotci [GFS]
2111	Lični dohotci u gotovini [GFS]
2112	Lični dohotci u naturi [GFS]
212	Doprinosi za socijalno osiguranje [GFS]
2121	Stvami doprinosi za socijalno osiguranje [GFS]
2122	Doprinosi za socijalno osiguranje na lični teret [GFS]
22	Korišćenje robe i usluga
23	Potrošnja osnovnog kapitala [GFS]
24	Kamata [GFS]
241	Na nerezidenta
242	Na rezidenta osim opšte države
243	Na ostale jedinice opšte države
25	Subvencije
251	Javnim korporacijama
2511	Nefinansijskim javnim korporacijama
2512	Finansijskim javnim korporacijama
252	Privatnim preduzećima
2521	Nefinansijskim privatnim preduzećima
2522	Finansijskim privatnim preduzećima
26	Donacije
261	Stranim državama
2611	Tekuće
2612	Kapitalne
262	Međunarodnim organizacijama
2621	Tekuće
2622	Kapitalne
263	Ostalim jedinicama opšte države
2631	Tekuće
2632	Kapitalne
27	Socijalna pomoć [GFS]
271	Naknada za socijalno osiguranje
2711	Naknada za socijalno osiguranje u gotovini
2712	Naknada za socijalno osiguranje u naturi
272	Naknada za socijalnu pomoć
2721	Naknada za socijalnu pomoć u gotovini
2722	Naknada za socijalnu pomoć u naturi [GFS]
273	Naknada za socijalnu pomoć koju daje poslodavac
2731	Naknada za socijalnu pomoć koju daje poslodavac u gotovi
2732	Naknada za socijalnu pomoć koju daje poslodavac u naturi
28	Ostali troškovi
281	Imovinski troškovi osim kamate
2811	Dividende (samo javne korporacije)
2812	Povlačenja sredstava iz prihoda kvazi-korporacija (samo javne korporacije)
2813	Imovinski troškovi koji se pripisuju osiguranicima [GFS]
2814	Renta
282	Razni ostali troškovi
2821	Tekući
2822	Kapitalni

Funkcionalna klasifikacija troškova

Tabela 6.2: Klasifikacija troškova po funkciji države [↕](#)

7	Ukupni rashod	706	Stambene i društvene pogodnosti
701	Opšte javne službe	7061	Stambena izgradnja
7011	Izvršni i zakonodavni organi, finansijski i fiskalni poslovi, spoljni poslovi	7062	Razvoj zajednice
7012	Strana ekonomska pomoć	7063	Vodosnabdevanje
7013	Opšte službe	7064	Ulično osvetljenje
7014	Osnovno istraživanje	7065	I&R Stambenih i društvenih pogodnosti
7015	I&R ¹ Opšte javne službe	7066	Stambene i društvene pogodnosti n.n.d.k.
7016	Opšte javne službe n.n.d.k. ²	707	Zdravstvo
7017	Transakcije državnog duga	7071	Medicinski proizvodi, aparati i oprema
7018	Transferi opšteg karaktera između različitih nivoa vlasti	7072	Usluge ambulantnim bolesnicima
702	Obrana	7073	Bolničke usluge
7021	Vojna odbrana	7074	Opšte zdravstvene usluge
7022	Civilna odbrana	7075	I&R Zdravstva
7023	Strana vojna pomoć	7076	Zdravstvo n.n.d.k.
7024	I&R odbrana	708	Rekreacija, kultura i religija
7025	Obrana n.n.d.k.	7081	Rekreativne i sportske usluge
703	Javni red i sigurnost	7082	Usluge iz oblasti kulture
7031	Policija	7083	Usluge emitovanja i izdavaštva
7032	Vatrogasna služba	7084	Usluge iz oblasti religije i druge usluge zajednici
7033	Sudovi	7085	I&R Rekreacije, kulture i religije
7034	Zatvori	7086	Rekreacija, kultura i religija n.n.d.k.
7035	I&R Javni red i sigurnost	709	Obrazovanje
7036	Javni red i sigurnost n.n.d.k.	7091	Predškolsko i osnovno obrazovanje
704	Ekonomski poslovi	7092	Srednje obrazovanje
	Opšti ekonomski, komercijalni poslovi i poslovi sa radnom snagom	7093	Više obrazovanje
7041	Poljoprivreda, šumarstvo, ribolov i lov	7094	Visoko obrazovanje
7042	Poljoprivreda, šumarstvo, ribolov i lov	7095	Obrazovanje koje se ne određuje prema nivou
7043	Gorivo i energija	7096	Dodatne usluge obrazovanju
7044	Rudarstvo, proizvodnja i izgradnja	7097	I&R Obrazovanja
7045	Transport	7098	Obrazovanje n.n.d.k.
7046	Komunikacije	710	Socijalna zaštita
7047	Ostale industrije	7101	Bolest i invaliditet
7048	I&R Ekonomski poslovi	7102	Starost
7049	Ekonomski poslovi n.n.d.k.	7103	Naslednici
705	Zaštita životne sredine	7104	Porodica i deca
7051	Uprava komunalnim delatnostima	7105	Nezaposlenost
7052	Uprava otpadnim vodama	7106	Stanovanje
7053	Smanjenje zagađenja	7107	Socijalno isključenje n.n.d.k.
7054	Zaštita biološke raznolikosti i okoline	7108	I&R Socijalne zaštite
7055	I&R Zaštita životne sredine	7109	Socijalna zaštita n.n.d.k.
7056	Zaštita životne sredine n.n.d.k.		

Izveštaj o poslovanju države

Tabela 4.1: Izveštaj o poslovanju države [↕](#)

TRANSAKCIJE KOJE UTIČU NA NETO VREDNOST:

PRIHOD

- Porezi
- Socijalni doprinosi [GFS]
- Donacije
- Ostali prihodi

RASHOD

- Nadoknada zaposlenima [GFS]
- Upotreba dobara i usluga
- Potrošnja osnovnih sredstava [GFS]
- Kamata [GFS]
- Subvencije
- Donacije
- Socijalna davanja [GFS]
- Ostali rashodi

NETO/BRUTO OPERATIVNI BILANS ¹

TRANSAKCIJE U NEFINANSIJSKIM SREDSTVIMA:

NETO NABAVKA NEFINANSIJSKIH SREDSTAVA²

- Osnovna sredstva
- Promena u zalihama
- Dragocenosti
- Neproizvedena sredstva

NETO KREDITIRANJE/ZADUŽIVANJE [GFS]³

TRANSAKCIJE U FINANSIJSKIM SREDSTVIMA I OBAVEZAMA (FINANSIRANJE):

NETO NABAVKA FINANSIJSKIH SREDSTAVA

- Domaća
- Inostrana

NETO PREUZETE OBAVEZE

- Domaće
- Inostrane

Analitičke mjere fiskalne politike

Crtež 4.1: Analitičke mere fiskalne politike [↗](#)

U svrhu makroekonomske analize, analitičke mere fiskalne politike uključuju tri osnovna bilansa u sistemu GFS-a, ostale bilanse korišćene od strane različitih institucija (uključujući MMF), i ostale važne makroekonomske mere tokova i zaliha. Ove varijable bi se mogle primjenjivati na različite nivoe vlasti, opšti državni sektor ili na javni sektor.

Osnovni bilansi GFS-a	
Neto/bruto operativni bilans	neto operativni bilans jednak je prihodu koji je umanjen za rashod. Bruto operativni bilans jednak je prihodu koji je umanjen za rashod osim potrošnje osnovnih sredstava
Neto kreditiranje/zaduživanje	neto operativni bilans umanjen za neto nabavku nefinansijskih sredstava (ili bruto operativni bilans umanjen za neto nabavku nefinansijskih sredstava koji takođe isključuje potrošnju osnovnih sredstava). Neto kreditiranje/zaduživanje je takođe jednako neto nabavci finansijskih sredstava umanjenih za neto preuzete obaveze
Gotovinski suficit/deficit	neto gotovinski priliv iz operativnih aktivnosti umanjenih za neto gotovinski odliv iz investicija u nefinansijska sredstva
Ostali bilansi	
Ukupni fiskalni bilans	neto kreditiranje/zaduživanje usklađeno kroz dodatno razvrstavanje transakcija u sredstvima i obavezama koji su smatrani upotrebnim u svrhu mera javne politike. Pre svega, svi prihodi na osnovu privatizacije (uključujući prodaju osnovnih sredstava) bi bili uključeni kao finansijske stavke; a subvencije date u obliku zajmova bi bile prepoznate kao rashod ¹
Ukupni usklađen fiskalni bilans	ukupni fiskalni bilans (ili neto kreditiranje/zaduživanje) usklađen da isključi neke ili sve prihodne donacije, određene aktivnosti enklava kao što je naftni sektor, odnosno velike i retke transakcije koje mogu deformisati fiskalne analize ¹
Ukupni primarni bilans	ukupni fiskalni bilans plus neto kamatni trošak
Primarni operativni bilans	neto operativni bilans plus neto kamatni trošak
Bruto uštede	bruto operativni bilans umanjen za neto potražive transfere kapitala, uključujući neto kapitalne donacije i kapitalne poreze (GFS kodovi 1133 i 1135)
Ostale makroekonomske varijable	
Fiskalno opterećenje	poreski prihodi plus obavezni doprinosi socijalnog osiguranja (kao procenat BDP-a)
Ukupni rashodi	troškovi plus neto nabavka nefinansijskih sredstava (isključujući varijable, ako je moguće)
Sastav ukupnih rashoda	disagregacija ukupnih rashoda kroz funkcionalnu klasifikaciju (KFD, vidi Poglavlje 6)
Rashodi finalne državne potrošnje	približno dati na osnovu nadoknada za zaposlene, uključujući upotrebe dobara i usluga, uključujući potrošnju osnovnih sredstava, ne računajući prodaju dobara i usluga, računajući kupovine za direktne transfere domaćinstvima (uglavnom socijalna davanja u naturi)
Bruto investicije	nabavka minus raspolaganje nefinansijskim sredstvima (isključujući varijable, ako je moguće)
Bogatstvo i dug	
Starije neto bogatstva	neto bogatstvo, koje je jednako ukupnim zalihama sredstava umanjenih za obaveze
Starije neto finansijskog bogatstva	ukupne zalihe finansijskih sredstava umanjenih za obaveze
Bruto pozicija duga	zalihe svih obaveza izuzev akcija i ostalog kapitala i finansijskih derivata
Uslovna odgovornost	zalihe eksplicitnih državnih garancija (javni sektor) uključujući neto trenutnu vrednost obaveza planova socijalnog osiguranja

¹ Neto operativni bilans, gotovinski suficit/deficit i ostali bilansi bi mogli biti usaglašeni na sličan način.

Državna potrošnja u CG – budžetski prihodi

- Ukupne budžetske prihode (T) u Crnoj Gori čine *izvorni prihodi* (T_i): porezi (T_t) - (porez na dohodak fizičkih lica, porez na dobit pravnih lica, porez na promet nepokretnosti, porez na dodatu vrijednost, akcize, porez na međunarodnu trgovinu i transakcije i ostali porezi), doprinosi (D) – (penzijsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje, osiguranje od nezaposlenosti i ostali doprinosi), takse (T_x), naknade (N), ostali prihodi (O), primici od otplate kredita (K_i) i donacije (T_d); i *ostali prihodi* (T_o): prihodi od prodaje imovine (I), pozajmice i krediti od domaćih i inostranih izvora (K_r).

$$T = T_i + T_o$$

$$T_i = T_t + D + T_x + N + O + K_i + T_d$$

$$T_o = I + K_r$$

-

Budžetski prihodi u Crnoj Gori, % BDP, 2006-2020

	Porezi	Doprinosi	Takse, Naknade, ostali prihodi, primici od otplate kredita, donacije	IZVORNI PRIHODI	Prihodi od prodaje imovine	Ukupno pozajmice	UKUPNI PRIMICI
	% BDP	% BDP	% BDP	% BDP	% BDP	% BDP	% BDP
2006.	23,0	11,8	4,9	39,7	0,9	1,1	41,7
2007.	26,3	11,4	4,2	42,0	1,0	0,4	43,4
2008.	26,7	11,0	3,9	41,5	0,8	0,3	42,7
2009.	23,8	10,3	5,2	39,3	3,6	8,6	51,4
2010.	21,6	12,2	2,8	36,6	0,2	7,2	44,0
2011.	21,6	10,8	2,3	34,7	0,1	7,2	42,0
2012.	21,6	11,4	2,4	35,4	0,1	10,1	45,6
2013.	22,5	11,9	2,7	37,0	0,4	9,9	47,3
2014.	24,1	12,8	2,2	39,1	0,2	15,5	54,8
2015.	22,0	12,0	2,3	36,3	0,2	22,8	59,3
2016.	22,4	11,7	3,5	37,6	0,1	16,4	54,1
2017.	22,6	11,5	2,3	36,4	0,1	14,3	50,8
2018.	22,9	11,2	3,3	37,4	0,3	24,1	61,9
2019.	23,7	11,0	3,4	38,1	0,1	20,5	58,7
2020.	23,0	12,7	3,4	39,1	0,2	32,1	71,4
prosjeak	23,2	11,6	3,3	38,0	0,6	12,7	51,3

Budžetski rashodi u CG

- Ukupne budžetske rashode (G) čine *tekući izdaci* (G_t): bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca (W_b), ostala lična primanja (W_l), rashodi za materijal i usluge (M), tekuće održavanje (TO), kamate (I_r), renta (R), subvencije (S), ostali izdaci (G_x), kapitalni izdaci u tekućem budžetu (G_{kt}), dok *konsolidovane izdatke* (G_k) pored tekućih čine: transferi za socijalnu zaštitu (T_r), transferi institucijama, pojedincima i NVO sektoru (T_{ri}), kapitalni budžet-kapitalni izdaci (G_k), pozajmice i krediti (K), rezerve, otplata garancija (PB_{gar}) i otplata obaveza iz prethodnog perioda (povećanje/smanjenje obaveza) – (ΔG_{t-1}).
- *Ukupni budžetski izdaci* jednaki su konsolidovanim izdacima uvećanim za otplatu dugova rezidentima i nerezidentima (ΔPB), otplatu obaveza iz prethodnog perioda i izdatke za kupovinu HoV (G_{fi}).
- *Gotovinski suficit/deficit* jednak je razlici između izvornih prihoda i konsolidovanih izdataka
- *Primarni bilans* jednak je gotovinskom bilansu korigovanom za otplatu obaveza iz prethodnog perioda i plaćene kamate.

$$G = G_t + G_k$$

$$G_t = W_b + W_l + M + TO + I_r + R + S + G_x + G_{kt}$$

$$G_k = G_t + T_r + T_{ri} + G_k + K + PB_{gar} + \Delta G_{t-1}$$

$$G_u = G_k + \Delta PB + G_{fi}$$

Budžetski rashodi, deficit i javni dug u Crnoj Gori, % BDP, 2006-2020

	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavaca	Rashodi za materijal i usluge	Kamate	Ostali tekući izdaci	Tekući izdaci	Transferi za socijalnu zaštitu	Transferi inst. Pojedinčima NVO i javnom sektoru	Kapitalni budžet-kapitalni izdaci	Ostali izdaci	Konsolidovani izdaci	Ukupni izdaci	Gotovinski suficit/deficit	Javni dug (neto)
	% BDP												
2006.	9,8	5,2	1,1	4,1	20,1	12,0	2,2	0,0	2,0	36,3	41,1	3,4	32,3
2007.	9,5	5,1	1,0	2,7	18,4	11,1	2,1	3,1	0,7	35,4	41,4	6,6	27,4
2008.	8,9	3,7	0,7	4,9	18,2	11,2	6,9	2,4	2,4	41,0	45,0	0,6	28,8
2009.	8,7	3,7	0,8	4,0	17,1	13,8	6,8	3,8	2,0	43,5	49,5	-4,2	38,1
2010.	9,1	3,6	1,0	3,8	17,4	13,5	5,6	2,0	1,5	40,1	47,0	-3,5	40,6
2011.	11,4	3,4	1,4	3,2	19,4	13,9	2,7	2,1	2,4	40,4	45,4	-5,7	45,4
2012.	11,8	4,8	1,8	2,6	21,0	15,1	1,0	2,4	2,4	41,9	46,7	-6,5	53,4
2013.	11,0	2,3	2,0	2,7	18,0	14,4	2,8	2,3	5,9	43,4	48,1	-6,4	57,5
2014.	11,2	2,4	2,2	4,3	20,1	14,2	2,9	2,2	2,9	42,2	54,8	-3,1	56,2
2015.	10,5	2,3	2,2	3,0	18,0	13,3	3,7	6,5	2,2	43,9	58,7	-7,6	62,3
2016.	10,7	2,3	2,1	3,6	18,7	14,0	4,3	1,6	2,0	40,7	54,2	-3,1	60,8
2017.	10,4	2,2	2,3	2,8	17,7	12,5	3,9	6,4	1,8	42,3	50,6	-5,8	62,5
2018.	9,9	2,4	2,1	4,2	18,6	11,7	4,5	5,2	1,7	41,7	58,1	-4,2	64,2
2019.	9,6	2,2	2,1	4,2	18,1	11,2	4,4	5,5	1,8	41,0	52,4	-2,9	64,5
2020.	11,9	2,7	2,6	3,2	20,5	13,3	6,7	5,3	3,3	49,1	65,0	-10,0	84,3
prosjeak	10,3	3,2	1,7	3,6	18,7	13,0	4,0	3,4	2,3	41,5	50,5	-3,5	

Javni dug bez rasta i inflacije

- Državni budžetski deficit jednak je primarnom deficitu – višku javnih rashoda u odnosu na poreske prihode, plus otplata duga (kamatna stopa * dug)

$$\Delta B = G - T + rB$$

- Da bi se dug zadržao na istom nivou, mora se ostvariti suficit jednak tekućoj otplati duga

$$G - T = rB$$

Javni dug uz rast bez inflacije

- Rast bez inflacije

$$\Delta \frac{B}{Y} = \frac{G - T}{Y} + (r - g) \frac{B}{Y}$$

- Ako je realna kamatna stopa veća od stope rasta BDP-a, dug će rasti

$$\Delta \frac{B}{Y} = 0, \text{ ako je } \frac{G - T}{Y} = (r - g) \frac{B}{Y}$$

Javni dug uz rast i inflaciju

$$\Delta \frac{B}{Y} = \frac{\Delta M_0/p}{Y} + \frac{G - T}{Y} + (r - g) \frac{B}{Y}$$

- Pozitivna inflacija smanjuje dug

$$\Delta \frac{B}{Y} = 0, \text{ ako je } \frac{G - T}{Y} = (r - g) \frac{B}{Y} - \frac{\Delta M_0/p}{Y}$$

Javni dug u Crnoj Gori, 2006-2020

milion €, % BDP	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zaduzivanje (domaci i inostrani izvori)	24	10	11	257	225	235	322	334	536	833	650	613	1114	1015	1352
Inostrani dug	504	462	482	700	912	1064	1295	1433	1562	1956	2003	2214	2760	3128	3835
Domaći dug	197	275	413	440	358	420	405	500	381	320	400	414	393	580	496
Javni dug (bruto)	701	737	895	1140	1271	1484	1700	1933	2072	2277	2403	2628	3153	3708	4331
Javni dug (neto)									2022	2362	2499	2688	2992	3192	3537
BDP	2170	2689	3103	2994	3125	3265	3181	3362	3458	3655	3954	4299	4663	4951	4186
Zaduzivanje, % BDP	1%	0%	0%	9%	7%	7%	10%	10%	15%	23%	16%	14%	24%	21%	32%
Inostrani dug, % BDP	23%	17%	16%	23%	29%	33%	41%	43%	45%	54%	51%	51%	59%	63%	92%
Domaći dug, % BDP	9%	10%	13%	15%	11%	13%	13%	15%	11%	9%	10%	10%	8%	12%	12%
Javni dug (bruto), % BDP	32%	27%	29%	38%	41%	45%	53%	57%	60%	62%	61%	61%	68%	75%	103%
Javni dug (neto), % BDP									58%	65%	63%	63%	64%	64%	84%